

Iekļaujoša kultūras modeļa attīstības priekšnosacījumi Latvijā: kultūras pieejamības un līdzdalības sekmēšana

Anda Laķe, Agnese Hermane

*Rīgas Stradiņa universitāte, Komunikācijas fakultāte,
Socioloģijas un psiholoģijas katedra, Latvija
Latvijas Kultūras akadēmija, Kultūras socioloģijas
un menedžmenta katedra*

Ievads. Labāka kultūras pieejamība un plašāka sabiedrības līdzdalība kultūras procesos ir divi būtiskākie aktuālās kultūrpolitikas uzdevumi,¹ kas raksturo gan Eiropas Savienības, gan nacionālā līmeņa, tai skaitā Latvijas, kultūrpolitikas² tendences, kā arī politisko sistēmu virzību uz demokrātiska un iekļaujoša kultūras modeļa (gan politikā, gan praksē) attīstību.

Pieejamības un līdzdalības politikas mērķis ir radīt vienlīdzīgas kultūras baudīšanas iespējas. Tas tiek sasniegts, identificējot kultūras procesos maz pārstāvētas sabiedrības grupas un izstrādājot un ieviešot iniciatīvas un programmas, kuru mērķis ir palielināt šo grupu līdzdalību, kā arī samazināt tās šķēršļus. Ir pazīstamas dažādas kultūrpolitikas iniciatīvas un programmas, ar kuru palīdzību valstis un ES kopumā cenšas šos mērķus sasniegt, taču pagaidām, kaut sistemātiski tiek apkopotas daudzu valstu labās prakses, tomēr nav identificēti efektīvākie pieejamības un līdzdalības sekmēšanas un šķēršļu mazināšanas instrumenti, kas būtu unificējami. Tas ir būtisks arguments veikt nacionāla līmeņa pētījumus šajā tematikā.

Līdzšinējos Latvijā veiktos pētījumos par kultūras procesiem dominē empīriski kultūras patēriņa pētījumi, kur nereti kultūras pieejamības jēdziens tiek skatīts kā sinonīms kultūras patēriņam, bet kultūras līdzdalības aspekts ir pētīts tikai kā viens no sabiedrības līdzdalības veidiem, kas nav pietiekams šī fenomena padziļinātai izpētei kultūras nozares attīstības kontekstā.

Darba mērķis ir veikt kultūras piedāvājuma auditorijas (Latvijas) analīzi, konstatēt kultūras piedāvājuma izmantojuma šķēršļus zemas aktivitātes sociālajās grupās (kultūras pieejamību) un identificēt kultūras līdzdalības (tai skaitā auditorijas transformēšanu aktoros jeb aktīvos kultūras piedāvājuma līdzradītājos) nozīmi šo šķēršļu pārvarēšanā.

Metodes. Pētījumā tika izmantota gan teorētiskās analīzes, gan empīriskās izpētes metode. *Kultūras pieejamības un kultūras līdzdalības* izpratne akadēmiskajā un lietišķajā pētniecībā ir cieši saistīta. Šiem terminiem ir korelatīva nozīme gan savstarpēji, gan attiecībā pret konceptu “*iekļaujoša kultūrpolitika*”, turklāt tiem sociālo zinātņu ietvaros ir attīstīts pietiekams teorētiskais pamatojums³, kā arī izstrādāta empīriskā izpētē izmantojamu indikatoru sistēma⁴.

Pētījuma loģika ir balstīta kvantitatīvajā metodoloģijā, izmantoti gan primāri, gan sekundāri dati. Primāro empīrisko datu ieguvei izmantotas tiešās personiskās intervijas respondenta dzīvesvietā

Rezultāti un secinājumi. Kultūras piedāvājums visās ES dalībvalstīs, tai skaitā Latvijā, lielākā vai mazākā apjomā tiek atbalstīts no publiskā finansējuma avotiem, kas liek kultūras piedāvājumu skatīt kā sabiedrisku pakalpojumu. Pieejamības un līdzdalības nodrošināšana šajā gadījumā nozīmē, pirmkārt, nodrošināt šī pakalpojuma (kultūras piedāvājuma) efektivitāti, otrkārt, samazināt nevienlīdzību pakalpojumam paredzēto resursu sadalē.

Empīriskie dati liecina, ka kultūra ir būtisks sociālās iekļaušanas vienlīdzīgu iespēju radīšanas aģents un kultūras piedāvājums var darboties kā efektīvs koordinators, kas ļauj pārvarēt sociālās stratifikācijas grupu “uzliktos” līdzdalības ierobežojumus. Kultūras iestādēm kultūras pieejamības paplašināšana paver jaunas auditorijas piesaistes iespējas, kas ir īpaši svarīgi auditorijas novecošanas apstākļos.

¹ <http://www.culturalpolicies.net/web/cultural-participation-research-process.php>

² Kultūrpolitikas pamatnostādnes 2014.–2020. gadam “Radošā Latvija” // http://www.km.gov.lv/lv/ministrija/radosa_latvija.html (sk. 21.01.2014.).

³ Tony Bennett, Elizabeth Silva.

⁴ Tommi Laitio, Demos Helsinki. Report on the CultureWatch Europe conference on “Cultural Access and Participation – from Indicators to Policies for Democracy” // http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/cwe/HelsinkiReport_en.pdf (sk. 19.01.2014.).